

XOGANDO AO TEATRO

BERENGUELA

AVENTURAS E

DESVENTURAS DUNHA ESPIÑA DE TOXO

Manuel María

ASOCIACION SOCIO—
PEDAGOXICA GALEGA

I.S.B.N.: 85 271—27—0
D.L.: VG—217—81
IMPRESION:
GRAFICAS ANDEL
Rua do Pombal 43, VIGO
IMPRESO NA GALIZA

1

(FOLLA DE CARBALLO,
ESPIÑA DE TOXO)

FOLLA DE CARBALLO:
Son a Folla de Carballo
agarimada do ar.
A leve pinga de orballo
sobre min se ven pousar.

ESPIÑA DE TOXO:
Eu son a Espiña de toxo,
espiña de toxo arnal.
Aínda que teño cara fera
nunca fixen nengun mal.

FOLLA DE CARBALLO:
Feridora, fera, mancas ao
ar co teu xeito de agulla. As
anduriñas fuxen de ti. Eu
son mol. Doulle pousada
aos paxaros.

ESPIÑA DE TOXO:
Teño feitura de agulla
porque así son más
delgada. Só por
iso.

FOLLA DE
CARBALLO:
Todo o mundo
che ten medo.

ESPIÑA DE TOXO:
Gardo e protexo, pola
Primavera, as miñas flores
marelas. As miñas flores,
para que o saibas, son a
sorrisa da Primavera. Os
pegureiros son meus amigos.

FOLLA DE CARBALLO:
Ti non tes amigos. Soñas
desperata.

ESPIÑA DE TOXO:
Co meu coitelo afiado
firo o azul da mañá.
O ar queda cortado,
e faise entón claridade.

FOLLA DE CARBALLO:
Xa ollas, fires. Tes
un coitelo. Estás armada
pra facer o mal.

ESPIÑA DE TOXO:
Son así. Non fago mal a
ninguén. E quero ser a tua
amiga.

FOLLA DE CARBALLO:
¡Imposíbel!

ESPIÑA DE TOXO:
¿Por qué...?

FOLLA DE CARBALLO:
Porque non.

ESPIÑA DE TOXO:
Iso non é razón.

FOLLA DE CARBALLO:
Son unha señora
moi señoreada,
amiga do vento
e más da xeada.
Eu estou no alto,
nun trono sentada.
¡Ti estás no chao
e non vales nada!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Pamplinas!

FOLLA DE CARBALLO:
¡Envexa! ¡Tesme envexa! A
miña cór verde dalle que
cavilar ao azul do ceo,
para que envexes.

ESPIÑA DE TOXO:
Eu non che teño envexa nen a

ti nen a ninguén. E non me
cambio por nengunha folla
de carballo.

FOLLA DE CARBALLO:
¡Que más quixeras ti!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Presumida!

FOLLA DE CARBALLO:
¡Insúltasme! ¡Fáltasme
ao respeito! ¡A min,
que son unha Señora
Folla de Carballo!

**ESPIÑA
DE TOXO:**
Non che falto
en nada. Non
sexas
enredosa

e trapalleira.
Eres ti, que me tiras do
xenio.

FOLLA DE CARBALLO:
¡Cala, famenta, que te
esgano! ¡Ríllote cos meus
dentes a xeito de serra!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Que medo! Atrévete,
abusona!

**(A FOLLA
DE CARBALLO**
*bótase sóbor da ESPIÑA
DE TOXO.*

Saen da escena pelexando)

(ESCURO)

2

*(Un GARDA leva presa
cunha gran corda,
esaxeradamente grande, a
ESPIÑA DE TOXO)*

GARDA:
¡Cala, que te mallo!
¡Mira que querer matar!
e esfolar á Folliña
de Carballo!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Perdoe señor Garda! Eu non
fixen nada mao. Foi ela quen
me acometeu ¡Xúrolle que
non voltarei!

GARDA:
Cousa más cativa
endexamais vin.
¡Eres unha espiña!
feroz e ruin!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Non fixen nada
mao! ¡Eu
nunca
me metín con ninguén!

GARDA:
Agora, que te ves
perdidinha,
faste a mosca morta.

Todas as
espiñas espiñadas.

¿E verdade ou non?

ESPIÑA DE TOXO:
Eu non espiño a ninguén.
Son boa e pacífica.

GARDA:
¿Si...? Imos ver, ¿Ti vas a
misa...?

ESPIÑA DE TOXO:
Non.

GARDA:
¿Cumpres co preceuto
pagas a contribución
e fuches ao servício?

ESPIÑA DE TOXO:
Non.

GARDA:

¿E ainda dis que eres boa?

ESPIÑA DE TOXO:
Si. É que eu non son unha
persoa, que son unha espiña.

GARDA:
Logo, se eres unha espiña,
eres má

ESPIÑA DE TOXO:
¡E dalle!

GARDA:
¡Sen faltar, eh! ¡Se me dá
a gana, mexo por ti!
Para iso son garda.

ESPIÑA DE TOXO:
Si, señor Garda.

GARDA:
¡Andando! ¡ala, imos

xunto do Xuez!

ESPIÑA DE TOXO:

¡Teña piedade de min,
que non fixen nada!

O único que
fixen foi defenderme.

GARDA:
¡Todos os criminosos sodes
uns caralavadas! ¡Se non vos
coñecerei eu! ¡Arreando!

(*ESCURO*)

3

(A ESPIÑA DE TOXO,
diante do Xuez)

XUEZ:
¿Como te chamas?

ESPIÑA DE TOXO:
Chámome Berenguela. O
codeso é o meu padriño
e a Xesta
é a miña madriña.
Aínda que non sei se será
ao revés. A Xesta é o meu
padriño e...

XUEZ:
Eso non me interesa.
Respóstame si ou non ao
que che pregunto.

ESPIÑA DE TOXO:

Si, señor Xuez.

XUEZ:
Así que lle pegaches a Folla
de Carballo, ¿eh?. Abusas
de que eres unha espiña
feridora. A probe Folla de
Carballo non ten con que
defenderse. E ti...

ESPIÑA DE TOXO:
Eu, señor Xuez...

XUEZ:
¡Ti, calas! Eu son o Xuez e,
polo tanto, o que fala.
¿Entendiches?

ESPIÑA DE TOXO:
Si, señor Xuez.

XUEZ:
Despós de acometerlle
ferozmente á infeliz Folla de

Carballo aínda tés a caradura
e a senvergoñería de
replicarme.

ESPIÑA DE TOXO:
Eu non replicaba.

XUEZ:
¿Non, eh...? ¿E logo non me
estás a replicar? ¡A min,
que son o Xuez!
¡Aínda o negas!
Estou perdendo a paciencia.
E non me cabrees. Como
me cabrees,
heiche de dar para o cabelo.

ESPIÑA DE TOXO:
Eu... ¡Eu non fixen nada!

XUEZ:
¡Eres teimuda! ¡E ainda te
atreves a mentir diante de
min! ¡Maleducada!

¡Larpeira!
¡Asesina!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Cleméncia e perdón,
señor Xuez!

XUEZ:
Agora mudas de trécola
porque te ves perdida.
E faste moi humilde,
moi tal e que sei eu.
Mesmo diante da Xusticia
obras con torta malicia

facéndote a inocente.
De momento
vou facer un escarmiento
exemplar e competente
para exemplo de toda
a xente.

*(Queda uns intres
mudo e caviloso.)*

Antes de mandarte para a
cadea, pagarás
as atrocidades
que cometiches; voute
mandar a xunto do
Alcalde para que
che dea unhas leccións de
ciudadania, a ver se sacamos
algun proveito de ti, cousa
que dubido.

(ESCURO)

4

**(A ESPIÑA DE TOXO,
diante do ALCALDE)**

ALCALDE:
Eu son o Alcalde
dono da alcaldia.
E se quero déixote
sen ciudadanía...
E ademáis, expúlsote da
cidade.

ESPIÑA DE TOXO:
Si, señor Alcalde.

ALCALDE:
Se me peta, mándote
poñer fora do meu termo
municipal,
concello ou axuntamento,
como prefiras.

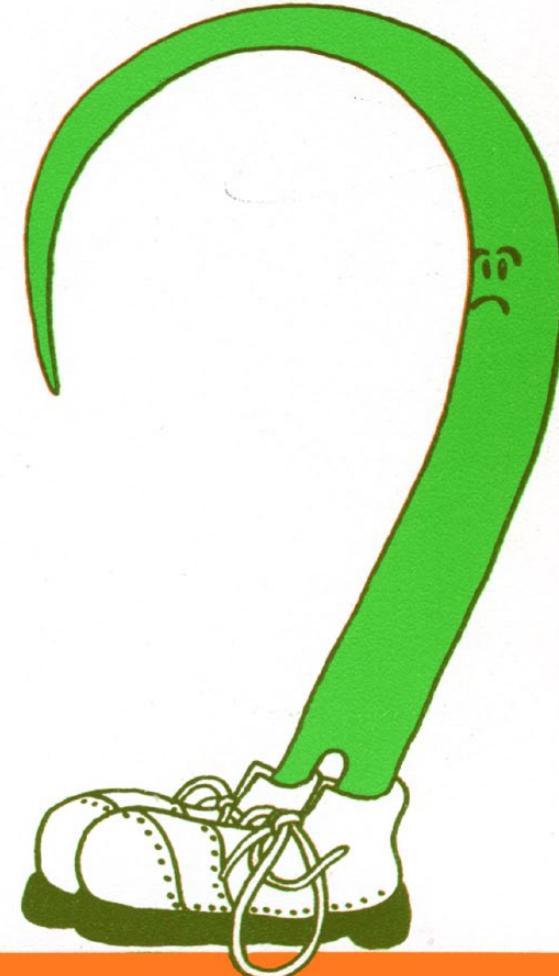
ESPIÑA DE TOXO:

Si, señor Alcalde.

ALCALDE:
Imos ver, ¿Ti estás no censo?

voladizos?

ESPIÑA DE TOXO:
Non, señor Alcalde.

ESPIÑA DE TOXO:
Si, señor Alcalde. Estou
censada como ben rústico.

ALCALDE:
Ai, logo ben. ¿Pagas o
alcantarillado?

ESPIÑA DE TOXO:
Non, señor Alcalde.

ALCALDE:
¿E a recollida da porcallada?

ESPIÑA DE TOXO:
Non, señor Alcalde.

ALCALDE:
¿E pagas os direitos de

ALCALDE:
¿E a baixada de canalóns?

ESPIÑA DE TOXO:
Non, señor Alcalde.

ALCALDE:
¿E a subida de fumes e a baixada de choivas?

ESPIÑA DE TOXO:
Non, señor Alcalde.

ALCALDE:
¡Non, señor Alcalde; non, señor Alcalde! ¡Que non nen puñetas! ¡O que eres ti é unha indeseabel!

ESPIÑA DE TOXO:
É que eu non teño casa nen ando pola cidade. Servidora vive no monte.

ALCALDE:
O que eres ti é unha anarquista, unha separatista, unha vagamunda, unha drogada, unha espiña de mal viver unha pericona. Iso é o que eres.

ESPIÑA DE TOXO:
Eu, eu...

ALCALDE:
(Sae da escena a berros).
¡Señor Recaudador! ¡Señor Recaudador!
¡Veña cobrarlle os trabucos a esta Espiña Rebelde!

ESCURO

5

(RECAUDADOR e

ESPIÑA DE TOXO)

Non.

RECAUDADOR:
Son Recaudador da Recaudación.
¡Encho a miña bolsa e o meu bolsón!

Recaudo diñeiro contante e cabal, sexa de papel ou sexa metal.
Quero que me pagues todos os trabucos.
¡Conmigo non valen nen mañas nen trucos!

ESPIÑA DE TOXO:
Eu non teño diñeiro.

RECAUDADOR:
¿Non, eh...?

ESPIÑA DE TOXO:

ESPIÑA DE TOXO:
Non.

RECAUDADOR:
¿E non tes quén cho preste?

ESPIÑA DE TOXO:
Non.

RECAUDADOR:
¿Non tés un eido, unha
navalla, un dente de ouro,
unha camisa, unha entrada de
fútbol...?

ESPIÑA DE TOXO:
Non, non teño nada.

RECAUDADOR:
¡Non é posíbel! Teño que
cumplir coa miña obriga e
cobrarche os trabucos e
impostos ademais dos
recargos.
Pero ¿non tes nada
de nada? ¡Cavilao ben!

ESPIÑA DE TOXO:
O único que teño é
o marelo das miñas flores.
Agora non dispoño
de nengunha.
Teño

que agardar que chegue a
Primavera.

RECAUDADOR:
¡Qué pecado! ¡Qué herexía
meirande! ¡O marelo das
flores non vale nada! ¡Qué
herexía! ¡Teño que chamar
polo Crego para que
esconxure a esta herexe!

(Sae da escena berrando)

¡Señor Crego, señor Crego!

ESCURO

6

**(O CREGO e ESPIÑA DE
TOXO)**

CREGO:
¡Oh, Espiña de Toxo
á que ollo con noxo

no poder do mal,
no lume infernal,
baixo a pouta de Belial!
¡Espello de concupiscéncia,
tulla de incontinéncia,
celeiro do pecado
que vas contra o mandado
sementando a guerra
pola extensión da terra!
¡Ven
a cen
polo camiño do ben!
¡AMEN!

Di: ¡AMEN!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Amén!

CREGO:
¡Máis forte, máis forte!

ESPIÑA DE TOXO:
(*a berros*). ¡Amén, amén,
amén!

CREGO:
Verdadeiramente,
esta Espiña de Toxo
ten o Demo metido
no corpo! ¡Arrenégote,
Satanás!
“Dios me lo perdone,
Señor! ¡Salva sea la parte!
¡Amén, amén!”

(*ESCURO*)

7

(*O GARDA leva a ESPIÑA
DE TOXO atada polo
pescozo cunha gran corda*)

GARDA:
¡Arrea! Estou desexando
perderte de vista e deixarte
xa dunha vez nun lugar
seguro.

ESPIÑA DE TOXO:
Non tires tanto, que me
mancas.

GARDA:
¡Estache ben merecido!
¡Todo é pouco!
¡Pérdense as do ar

ESPIÑA DE TOXO:
¡Eu non fixen nada!

GARDA:
¡Xa coñeo esa trécola!
Imos, que non teño tempo
que perder. Teño que ir
beber as miñas cuncas
ao Carrazua,
ao Blusas, ao Arañeira, a
onde me pete...

ESPIÑA DE TOXO:
A moitos lugares vas.

GARDA:
É que teño moita sede.

ESPIÑA DE TOXO:
O que che pasa é que eres un
bébedo.

GARDA:
¿Eu un bébedo...? ¡Mide as
tuas palabras, que son unha
autoridade!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Que máis quixeras! Se me
deixas fuxir, douche un
bocoi de viño.

GARDA:
¿E onde o tes?

**ESPIÑA
DE TOXO:**
Agora non
o teño.

Dariacho
asi que me deixaras fuxir.

GARDA:
Olla que eres lista.
¡Andando para a cadea!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Eu non fixen nada!
¡Eu son inocente!

GARDA:
(Cantando como fan os nenos)

¡A Espiñña é inocente!
¡Inocente
como un nabo da semente!

(ESCURO)

8

(A ESPIÑA DE TOXO co

CARCELEIRO)

CARCELEIRO:
(Pechando a ESPIÑA DE TOXO na cadea)
¡Eu son o Carceleiro
da Cadea Principal!
¡O que custódia ao rateiro,
ao ladrón e ao criminal!
Por pericona e boa prea,
Espiña tola e ruín,
¡tes cen anos de cadea
ben gardadiña por min!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Non entendo nada!
¡Eu non
me metin con ninguén! ¡A
ninguén lle faltei! ¡Que
inxusticia más grande!
(Rompe a chorar e a saloucar)

CARCELEIRO:

22

¡Non chorabas
cando lle acometeches
á Folla de Carballo!
¡Asesina! Estarás
na cadea deica que
che se pudran os osos.
¡Vas botar cen anos e un
dia nesta cadea!

ESPIÑA DE TOXO:
¡Non hai xusticia!
¡Eu non lle acometin
a Folla de Carballo
nen a ninguén! ¡Son de
natural pacífico!

CARCELEIRO:

¡Ainda tes que decir,
desvergoñada! ¡Anarquista!
¡Dexenerada! ¡Separatista!
Intentabas esborrallar a
Cultura e a Civilización.
Mentícheslle ao Xuez,
burlácheste do Crego, non
respetaches ao
Señor Alcalde,
négaste a pagar impostos e
trabucos. ¡E dices que non
fixeches nada!
Menos mal que
para algo estamos os gardas
e carceleiros.

ESPIÑA DE TOXO:
¡Eu digo a verdade!
¡Non hai
direito ao que facedes
conmigo!

23

CARCELEIRO:

(*Asegurándose de que está todo pechado, revisando os candados*) ¡Aí quedas
presa e ben presa,
atada e ben atada!
Eu vou botar
un subastado cos
meus compadres os gardas!
¡Ha, ha, ha!

(ESCURO)

9

(ESPIÑA DE TOXO
na cadea.
Logo, o ESPÍRITO DO MONTE. A ESPIÑA DE TOXO asomando por unha fiesta, ainda que grande,

chea de reixas e de barrotes moi grosos.)

ESPIÑA DE TOXO:
¡Ai de min! ¡Ai de min,
que son perdidña!
¡Levo cadea para anos e anos!
¡Aqui, detras
destas reixas, destes ferros
irei esmorecendo pouco a
poco, murchándome, sen
esperanza de voltar a ollar a
luz do sol! (*Chora e salouca*)

ESPIRITO DO MONTE:
Espiña de Toxo, Espiñña
de Toxo, Berenguela.
¡Berenguela!

ESPIÑA DE TOXO:
¿Quen me chama?

ESPIRITO DO MONTE:
Son eu. O Espírito do Monte,
que veño por ti. ¿Non me

recoñeces?

ESPIÑA DE TOXO:
¡Claro que te recoñezo!
¿Mais, como poderei fuxir?

ESPIRITO DO MONTE:
Teño poder para iso e para
moito máis. Para iso eu son
un espirito

ESPIÑA DE TOXO:
¿E non darán comigo ?

ESPIRITO DO MONTE:
Non teñas medo. Os teus
perseguidores nada poderán
contra ti nen contra min.
Fora do asfalto,
eles non son ninguén.

ESPIÑA DE TOXO:
Non te fies. Teñen todo

medido, espiado, retratado,
catastrado, contabilizado,
apontado nuns libros.

ESPIRITO DO MONTE:
Eu levareite á bouza máis
perdida. Ao monte máis
soedoso. Ali terás por
compañeiras ás nubes que
pasan, aos animais ceibes,
aos ares puros
e vagamundos.
Ali serás libre.

(*O ESPIRITO DO MONTE
sopla, e caen esborrallados
os muros da cadea*)

ESPIÑA DE TOXO:
(*Dando brincos*) ¡Libre!,
¡Libre!, ¡Libre!

ESCURO

© Manuel María
© AS-PG
Apartado 1.102
OURENSE
Edita: Edicions Xistral
República do Salvador, 25
SANTIAGO

Deseño Gráfico
e Ilustración:
PEPE BARRO

XOGANDO AO TEATRO

Diante da falta de obras de teatro para nenos a Asociación Socio-Pedagóxica Galega quere ofrecer esta colección como unha ferramenta de traballo tanto para os rapaces como para os seus profesores. Confiamos que serva para desenrolar nos nosos nenos o gosto polo teatro

